

# **Badische Landesbibliothek Karlsruhe**

**Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe**

## **Biblia, lat**

Mit Postilla litteralis von Nicolaus de Lyra, Expositiones prologorum von Guilelmus Brito, Additiones ad Postillam Nicolai de Lyra von Paulus Burgensis und Replicae contra Burgensem von Matthias Doering

**Doering, Matthias**

**[Lyon], nach 7. Mai 1485, um 1488**

Item alius prologus

[urn:nbn:de:bsz:31-304045](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-304045)

non facte p grecos r romanos nō ita ppe erāt s̄ satis lōge  
In eodē ca. vbi dr in postilla. Et hoc patet qd supra dictum  
Additio.

¶ H qd dr b. Me dominetur eis nates nō habet q̄ iō/  
bd pphetam de vastatōibus futuris p quatuor regna.

supradicta nam  
et vastationes  
re p̄ gūcā r bui  
am sc̄q̄batur fa  
mos intantur q̄  
vni stradinae col  
gebant exire ad  
alias regiones  
ad viciū quere  
daz̄ sic legit d  
am de eb r nos  
mā filijs ipoz  
sclitē naalon r  
edion. Ruth. i.  
sic dicitur v  
is nationes r et  
dicēbāt in pplis  
vbi est dicitur

Replica.  
¶ In secundo  
capit. ioh̄ dicit  
vbi dicit. Coni  
tenda r. qd ex  
ponit postillarō  
de lamēo p va  
stione terre hē  
da p̄ quatuor regna monarchica. Sed burgeñ. eodem modo  
exponēs de chaldāis: de grecis autē r romānis nō vult admit  
tere. p̄pter id qd dr ppe ee r̄p̄t̄ q̄: v̄ dicit t̄p̄o illaz vastationū  
nō p̄t̄ dicit ppe q̄: multū distans. Sed si Burgen. attendisset  
alios passus sacre scripture: ita v̄lē r t̄ratiū n̄ facere obiectōs  
Dicit enī dā. Prope est v̄r veniat r̄p̄t̄: dies eius nō elōgabū  
urde t̄p̄o qui plus distabat a t̄p̄e dā. ¶ Vastatio romanoꝝ  
r grecoꝝ a t̄p̄e ioh̄ dicit. Sicut igitur plus distans dr ppe sic r  
illud qd p̄p̄nquitus est.

In capitulo. iij. vbi  
dicitur in postilla. Et posuerūt puez in p̄stibulo.

¶ Additio.  
¶ In nos hēmus. Puerū in p̄stibulo. in beb. b̄r. Posuerūt  
puerū in meretricē.

In eodē vbi dicitur in  
postilla. Et dumea in deserto p̄dionis.

¶ Additio.  
¶ Et istas duas gētes p̄t̄ intelligi generalit̄ oēs p̄t̄ dōtes  
ecclesiā p̄t̄urbātes: qui i duo genera diuidūt. Quidā n.  
v̄r p̄sequūt̄ ecclesiā eā violēt̄r opprimēdo: q̄ p̄t̄ egyptū in  
teligūt̄ qui filios israel opprēserūt violēt̄r. Alij vero p̄t̄  
bant ecclesiā p̄t̄ falsas scrip̄turaz interpretātes: r tales p̄ idu  
mā intelligūt̄. idumea enī acapif sepe in scrip̄tura p̄ synago  
gāz falsas interpretātes fingit in sacra scrip̄tura ad p̄uerēda  
m̄st̄ra xpi. p̄t̄. s̄. Ca. xxxij. ca. in additionibus.

In eodē ca. vbi dr in postil. Et mūdabo sanguinem eorum.

¶ Additio.  
¶ Uper illud h̄ b̄n. Et mūdabo sanguinē  
eoz que nō mūdauerā. Glo. Quidat̄ dñs sanguinem pec  
catorū in euāgelio que p̄t̄ in lege non mūdauerat.

In p̄t̄ expositio p̄mi plogi in amos p̄p̄t̄ram.

¶ Additio. a  
¶ plane p̄t̄ intelligi q̄ p̄t̄  
p̄ vastatione terre hēda  
ad huc magis p̄p̄t̄ de vā  
p̄t̄ infra debac vastatōe  
p̄t̄. Constat autē q̄ vastā

zias rex rē. Isti p̄p̄t̄ rētes plogi p̄mittūt̄: quoz  
iste p̄m̄ est in quo biero. p̄cedit hoc mō. Primo. n.  
p̄t̄ quod dā in adēs p̄ qd accedit ad p̄t̄ apalecā dī  
at. Ozias rex rē. P̄t̄ apalit̄ aut̄ t̄ria intēdit tangere  
p̄t̄o t̄p̄o diuulgationis huius p̄p̄t̄ie eā cā efficiētib̄. Ante  
h̄c itaz rētemotū. secūdo materiā: ibi. In eas gētes q̄ lectōe  
r t̄t̄no quoz dā cōt̄oz in p̄t̄iali ope p̄t̄ r̄p̄t̄ionem.  
¶ Et q̄ idē p̄p̄t̄. Dicit itaqz. a Ozias rex. de quo  
dr. a. p̄t̄. r̄vi. b̄ Cū dicit̄ soli. emulare. i. amaret vel  
v̄t̄ r̄t̄. s̄. sus. Emuloz inflatur amat inuidet ac imitat̄. In  
op̄culo de vocabulis bible inuenies exempla de istis signifi  
cationib̄. De isto dr. in. q̄. paraly. r̄vi. fecit qd rectū erat i cō/  
sp̄t̄ dñi i supra oīa que fecerat amāstas p̄t̄ eius. c̄. Minio

religionis amore pudatus. cōtrariū legis. q̄. paraly. r̄vi. vbi dr. Cū  
robotat̄ esset clarū est cor eius in interiori suū: r̄ neglexit dñm deū suū  
ingressusqz rēplū dñi adolere voluit in cōsum super altare r̄bimia maq̄  
solutio: in hoc q̄ intrēbat p̄mouere diuinū cultū nō neglexit dñm s̄  
dilexit. p̄pter hoc autē dr dñm neglexisse q̄ p̄ceptū nō seruauit. v̄i dr b̄.

¶ Cōtra p̄ceptū legis  
moysi rē. Ma. r̄vi. b̄.  
Zu r̄ filij n̄i custodire  
sacerdotiū v̄strū. r̄ oīa  
que ad cultū altaris p̄  
t̄nēt r̄ intra v̄lū sūt p̄  
sacerdotes administrā  
tur: si q̄ ext̄nus accē  
serit occidit. Itē Ma.  
ia. Inuenies simile.  
e. Paraly. p̄menon.  
r̄vi.  
¶ Sacrotale officii  
p̄sumere conat̄ est. v̄i  
azarias sacerdos r̄ alij  
sacerdotes dñi dicebāt  
ei. q̄. paraly. r̄vi. Nō ē  
tūi officij oīa v̄r adole  
p̄ incensum dñō: s̄ sa  
cerdoti dñi. hoc est fili/  
ozū aaron: qui cōsecra  
ti sunt ad huiusmodi  
ministerium.  
¶ Ob cā r̄on t̄temot/  
ū rē. v̄ndē biero. super  
p̄m̄ amos. Ozias q̄  
r̄ azarias qui indebūt

de ob eas cās: quas memorauit  
affuturā denūciat. Et quides pro  
pheta in sequentibus ait. Super mi  
bus impietibus r̄ super quatuor  
nō cōuertā eum: t̄t̄o peccatorū  
indulgētiā dēū dare posse signifi  
cat que q̄t̄o eadē p̄t̄ā admittētī  
b̄: nec p̄t̄nā nec indulgētiā datur  
annūciat. Nam per ignis simili  
tudinem quem in p̄dictas gē  
tes imittē dñi p̄dicit̄: graue atqz  
irreuocabile dēi irā ad enersionē  
earū dēū cīuitatū processuraz vo  
luit demonstrare.

¶ Item alius prologus.  
a. Ad hos propheta pastor r̄  
iusticus r̄ boz̄ mora distri

sacerdotiū sibi vendicans percussus est lepra in fronte r̄ terrenotus  
factus est magnus per totā bierlā. b. Lūius terrenotus. i. Enā  
zacharias p̄p̄t̄a meminit. r̄ij. ca. vbi dr. fugietis sic fugistis a sa  
cie terrenotus in dieb̄ osie regis iuda. Glo. Qui v̄t̄p̄as sacerdotiū  
lepra percussus est. ad cuius impietate r̄ota terra mora ē. k. Hieroboā  
filij ioas ad dñm hieroboā filij nabath. de quo. iij. reg. r̄ij. r̄ dicit̄  
f̄t̄. q̄. paraly. r̄. r̄ dicit̄ in multis locis: d̄ hieroboā autē filio ioas le  
gitur. iij. reg. r̄ij. g. l. In eas gētes que lecti. cōp. sunt. i. p̄t̄o r̄ se  
cūdo legitur ibi de gasā r̄ de r̄p̄o: de edom: de filiis amō: r̄ de pluri  
bus alijs. m. Quas memorauit. sabidē. cā dicit. Sup̄ t̄m̄ sc̄de  
nbus. rē. n. Et q̄ idē p̄p̄t̄a. i. q̄ dñs p̄ p̄p̄t̄ā dicit̄ ibi q̄ nō  
parceret sedentibus eoz signat q̄ p̄ceptū. o. In sequētī.  
post t̄p̄s tactus in quo p̄p̄t̄am: qd t̄ḡitur in titulo: r̄ post cōm̄  
tionē dñi tactus in p̄t̄apio exordij. ibi. Dñs dē h̄ on rugiet rē.

¶ p. Aut rē. tertio q̄ p̄t̄o t̄ḡit̄ t̄p̄o: sc̄do cōm̄iano. tertio subiūgit. Su  
per tribus sedentibus rē. v̄t̄. Lerno. i. ter peccatū cōmittētib̄ siue iteran/  
tib̄ signat se posse indulgere sed nō q̄t̄o qd intelligi debz̄ q̄t̄ ad sen  
sum mysticū. l. f̄m̄ que q̄t̄o dr iterare q̄ cōsuetudinē finalit̄ iterat  
Peccatorū indulgētiā dēū dare posse signat. q. Quē. l. d. cum.

¶ Quarto eadē peccata admittētib̄. l. cōmittētib̄ rē. Dic postqz  
dixerat q̄ illos nō cōuēteret. subdit d̄structionē illoz futurā p̄ ignē  
sicut p̄t̄ in singulis p̄t̄ibus. v̄ndē subiūgit h̄c. s. Nā p̄ ignis s̄t̄  
rudinē. r̄ dicit. Ignis s̄t̄t̄ d̄nē: nō ignē: q̄ quasi in nibilū erāt post  
ea redacti p̄secutōe illis immissa a dñō p̄pter peccata eoz. r̄. P̄t̄  
dicit̄ ibi d̄. l. p̄t̄o r̄ sc̄do. v. Lanidē. l. quas p̄t̄is noiauit. l. ga  
zam tyrum rē. c. Expliat qualiscūqz expositio istī p̄  
logi.

¶ In p̄t̄ secūdi prologi expositio.

Ad hos p̄p̄t̄a rē. Istē secūdos plogus rētes h̄z partes p̄  
cipales. In p̄t̄a t̄ḡit̄ r̄cāe operis. In secūda ponitur au  
ctōis cōm̄edano sp̄līs: ibi. Amos nō interpretat̄. In ter  
tia subdit p̄p̄t̄ie cōm̄edano ḡnālīs: ibi. In v̄t̄ate. n. v̄t̄  
oīs p̄p̄t̄az rē. In p̄t̄a cā efficiēs m̄l̄p̄l̄ d̄scribit̄. p̄ q̄t̄ā ad nom̄ cū  
dr. Amos. sc̄do q̄t̄ā ad officii cū dr. Prop̄t̄a. t̄t̄no q̄t̄ā ad cōditōz  
cū dr. Rustic. q̄t̄ā ad opis cōsuetudinē cū dr. Ruboz̄ mora d̄  
stringēs. q̄t̄ā q̄t̄um ad modū agendi. cum dicitur. Pauca verbis  
explicari non potest in quo tangitur causa formalis: sc̄to quantum  
ad actum p̄p̄t̄andi ibi. Dic loquitur ad vaccas pingues rē. in q̄  
tangitur cā materialis. In sc̄da p̄t̄e aucto: sp̄līt̄ a quoz cōm̄edat̄. p̄  
et abū d̄t̄nā ḡc. ibi. Interpretat̄ onast̄. sc̄do rē officij dignitate: ibi p̄  
p̄t̄auit inter ceteros rē. tertio rē debita ad p̄p̄t̄iam d̄sp̄one. ibi. Estē  
q̄p̄t̄e p̄p̄t̄a nō poterat rē. q̄t̄o rē v̄t̄itate r̄ v̄niuersalitate d̄ct̄r̄. ibi



Qui etiam tuba sua etc. **D**is visis litteris istam? a Amos ecce no  
 men prophete. b Propbeta officio. c Rusticus. condicione  
 d Rubor mora distringens operis consuetudine. istud sumit de amos  
 vij. vbi scribitur. Annuntiam ego sum vellicans siccomoris. id est discer  
 pes frondes siccomori et aliaz arborz ad pastu pecoz. ita dicit glo. in  
 interline. vnde distri  
 gens vellicans et discer  
 pes pro eode accipiun/  
 tur. Itē glo. marginal  
 dicit. ibi. Siccomorus  
 idē est q rubus afferēs  
 mora que pastorz fame  
 depellit et folia efines  
 pecoz. In opusculo d  
 vocabulis biblic pleni  
 us inuenies de rubo et  
 siccomoro.

**P**ancis vbi repli  
 cari nō pōt propter ver  
 boz proficitate et pro  
 licitate et nemitate q  
 diri proficitate qz pro  
 liru oportuit eū esse.  
 e Quis enī digni. i. suf  
 ficēter et cōpetenter.  
 f Exprimat. i. exprime  
 re possit. g Quam  
 o: sedera damasa etc.  
 infra primo.  
 h Et septimo et octa  
 uo gradu iude. i. israel.  
 infra. ij. gradus appel  
 latur hic locus: qz in se  
 ptimo gradu. i. septio  
 loco inuehitur cōtra in  
 dam. i. cōtra duas tribz  
 relicto deo y dolis dedi  
 tas: et in octauo gradu. i. in octauo loco cōtra israel. i. cōtra decem tri  
 bus: quoz ita peccata erant. i. Dixit loquitur. infra. iij.  
 k Ad vaccas pingues. dicit agitur materia. l Ruiturā. infra. vi. e.  
 m Domū maiore. r. tribuū ppter maiore multitudinē. n Anno  
 remqz. duay tribuū scissionibz. i. captiuitate. lxx. annoz. biero. xij. et  
 xxiij. o Ipse cenit sic ore locuste. infra. vij. fitorē appellat dñm  
 creatorē et spiratorē locuste. i. exeratus asyrioz. vnde biero. in origia/  
 li. Ostedit dñs semacherb regē asyrioz cū infinita multitudine exer  
 citus instar locuste vniuersa comedens esse vētur de cur? aduētū bī.  
 iij. reg. xvij. et lxx. p. Et stantē dñm. infra. vij. q. Su  
 per muz liru. bec est litera biero. r. Uel adamānū. bec ē litera. lxx.  
 vide supā a expositionē posita in epistola ad paulinū. s. Et vni  
 cū pomoz. infra. vij. a. Et trabantē supplicia peccatoribus. r. Et  
 fame. vij. f. supra in epistola ad paulinū bec pleni? exponitur.

**N**ō dixit ver. i. infra. vij. vbi dr. Sed audiēdi xbus dei qd innuit  
 illā fame fore audiēdi verbū in creatū qd vnicū verbū ē nō dā creatā  
 que plura sūt. v. Quis? onere gracie. i. grā spūali que subleuat  
 ad celū: que on? dicitur qz graue reddit maturitate mox: et de isto one  
 re dr mar. xi. Jugū enī m cū suauē est et onus meum leue. r. Pro  
 phetauit inter ceteros. i. iobedē nauis ionā osee esaiam. et cōmēdatur in  
 hoc qd dr in alijs ppbetas: qd enī inter plures bonos opponitur nō  
 pōt habere latēnam mali. y. Elē qppe nō poterat. ita bene et ita  
 sufficēter. z. Nisi pastor ante fuisset: qz in illo officio instruct? fu  
 it similitudinibz et exemplis q pponit propbando: sicut tāgō in mul  
 tis glo. i. vnde et hic q nō erat pastor spūalis magnū būit cōmodū de  
 materiali officio pastorali. qz p hoc fuit babilio: ad officiu ppbetari  
 di multomag pastores spūales ad hoc sūt yriles. a Tuba sua. i.  
 p dicationē sonora et apta Jobel. q. Canit tuba in syon glo. Publice  
 p dicationē pnam. et bene dicit. Publicitad ad modū tude que cōter au  
 ditur a bonis et a malis: et publica p dicationē publice delectat bonos: of  
 fendit aut obstinatos. b. Tancz tuba spūalis. ad dñam materia  
 lum: de quibz dr Mo. r. Faciēti duas tubas argenteas. c. Scri  
 ptū est da. i. Sup mōte excelsum ascende etc. **Explicit q**  
 liscanqz expositio istius plogi.

Incipit tēqz prologi expositio.

**I**tem alius prologus.  
 h. **I**c amos ppbeta pastor  
 non fuit pater? esaię pphe  
 te: qz qz et ille ppbeta ceteris.  
**M**ā alio litteris ille: alio istę apō  
 hebzeos scribit que differētia istā  
 nū apud latinos non habet: et ille  
 foris vel robur? hic vir anillus  
 interpretatur qui loquitur cōtra decē  
 tribus: que p ydolatriā a cultu dī  
 et a regio dauid erāt auulse. **I**n  
 it aut cognatio ei? ex oppido the  
 tue: qd sex milianb? distat a beth

**I**tem alius prologus.  
 h. **I**c amos ppbeta pastor  
 non fuit pater? esaię pphe  
 te: qz qz et ille ppbeta ceteris.  
**M**ā alio litteris ille: alio istę apō  
 hebzeos scribit que differētia istā  
 nū apud latinos non habet: et ille  
 foris vel robur? hic vir anillus  
 interpretatur qui loquitur cōtra decē  
 tribus: que p ydolatriā a cultu dī  
 et a regio dauid erāt auulse. **I**n  
 it aut cognatio ei? ex oppido the  
 tue: qd sex milianb? distat a beth

**I**tem alius prologus.  
 h. **I**c amos ppbeta pastor  
 non fuit pater? esaię pphe  
 te: qz qz et ille ppbeta ceteris.  
**M**ā alio litteris ille: alio istę apō  
 hebzeos scribit que differētia istā  
 nū apud latinos non habet: et ille  
 foris vel robur? hic vir anillus  
 interpretatur qui loquitur cōtra decē  
 tribus: que p ydolatriā a cultu dī  
 et a regio dauid erāt auulse. **I**n  
 it aut cognatio ei? ex oppido the  
 tue: qd sex milianb? distat a beth

Incipit tēqz prologi expositio.

las seruatiar...  
 mo. Itē nota q  
 qd: q absolute  
 adiectiuā vel alia  
 paret hic et in on  
 quis iū nunc d  
 ctas eat in quibz  
 themas. Constru  
 amus itaqz h  
 ram. In qb? cā  
 pis. Nihil oīno  
 frugum gignitur  
 buni aride atqz  
 barenose. id ē in  
 bumo arida at  
 qz barenosa.  
 Itē per exēpla p  
 sciani supra poli  
 ra ps q noia ad  
 uerbialiter poli  
 ta qz qz ponunt  
 cū vbi significā  
 ribus motū: quā  
 doqz cum signifi  
 cātibz qz ē. Itē  
 ostēditur p exem  
 pla quidā oīno  
 as. In tercio me  
 ram opoboseos.  
 Spargit buni  
 sullos mortalia  
 semina dentes.  
 Item in eodē m.  
 Spectat buni  
 polis? genitum  
 seu lamina sy d  
 vel comedē de m  
 Itē gressim? dicit  
 Romārothoma  
 s non redibat a  
 tendebat buni  
 domo. Dicit aut  
 regias ppioz r  
 nis vne dūante  
 a pluria et gran  
 sione intrinsecā.  
 atant: et buni. i.  
 Nihil cablatū d  
 cordos. bebel d  
**Explicit qu**  
 Incipit pol  
 addōnibus p  
 Erba  
 in pb  
 ma p  
 a  
 Etatēta vterq  
 regio. hic aut r  
 in principio et fac  
 mod in sine. Itē  
 ficat enī qz offi  
 aut rē cūa rariē  
 fecūda: cōd ostē  
 dit sup israel. i. s  
 taurū ecū dario  
 dicit rps in quo  
 dieb? oīe regio  
 ueritē pialiter n  
 simul cōcurrūt.  
 qz fuit binom?  
 tenor? Dñas.